

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет психології та соціальної роботи

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра соціальних теорій

(повна назва кафедри)

Дипломна робота

магістра

на тему: «Соціальне забезпечення працівників – мігрантів в Україні»

«Social security for migrant workers in Ukraine»

Виконал: студент 2 курсу
спеціальності 231 Соціальна робота
денної форми навчання
Пругло Валерія Валеріївна

Керівник: к. психол. н., доц. Суслова В.О.
Рецензент: Координатор Громадського
штабу допомоги переселенцям
«Співдружність». Голова Правління ГО
«Асамблея миру і творчості»
Жукова А.Б.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ ___ від ____._____.2020р.

Захищено на засіданні ЕК № ___

протокол № ___ від _____ 2020

р.

Оцінка _____ / _____ / _____

(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

Голова ЕК

(підпис)

Т.П.Хлівнюк
(ПІБ)

(підпис)

І.Г.Ухіна
(ПІБ)

Одеса – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРУДОВОЇ МИГРАЦІЇ В УКРАЇНІ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ФЕНОМЕНА	8
1.1. Визначення поняття «трудоий мігрант» та специфіка його використання у рамках даного дослідження	8
1.2. Особливості трудової міграції в Україні, її вплив на тенденції соціально-економічного розвитку країни	15
Висновок до розділу 1	28
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ МИГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ В УКРАЇНІ	30
2.1. Основні напрямки та проблеми соціальної підтримки трудових мігрантів в Україні	30
2.2. Основні аспекти соціальної роботи з мігрантами в Україні: досвід та перспективи розвитку	49
Висновок до розділу 2	57
РОЗДІЛ 3. СОЦІОКУЛЬТУРНА АДАПТАЦІЯ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ В УКРАЇНІ ТА ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ СУПРОВОДЖЕННЯ	59
3.1. Дослідження соціокультурної адаптації трудових мігрантів в Україні	59
3.2. Програма з підвищення соціокультурної компетентності і адаптаційного потенціалу трудових мігрантів в Україні	69
Висновок до розділу 3	76
ВИСНОВОК	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	83
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Соціально-економічні та політичні зміни, що відбулися в останні десятиліття і тривають на глобальному рівні в даний час, створили передумови для суттєвого збільшення міграційних потоків з усіма наслідками, які значним чином впливають на життя сучасного українського та світового суспільства. В останні роки масштаби міжнародної міграції значно зросли, велику частину мігрантів складають трудові мігранти, міграційні процеси сягають масовості та суттєво позначаються на соціально-економічному житті всієї країни. Про це також свідчить зростання уваги фахівців різних напрямків та зростання кількості досліджень в галузях права, економіки, соціології, соціальної роботи, соціальної психології, етнопсихології.

Трудова міграція може мати як позитивний, так і негативний ефект для суспільства в цілому і його окремих членів. Так, її позитивний ефект полягає в першу чергу в підвищенні економічної безпеки і поліпшення якості життя трудових мігрантів і членів їхніх сімей завдяки коштам, заробленим за кордоном. Зокрема, міграція сприяє зниженню рівня бідності, покращує фінансові, матеріальні і житлові умови, рівень споживання, відкриває можливості для отримання більш якісної освіти, медичного обслуговування, дозвілля і відпочинку членів сімей, які залишаються вдома і т.д.

Але, суттєвими можуть бути й негативні наслідки. Втрата близьких, розлука, руйнування сімей, відсутність батьківського виховання, зниження здоров'я. Окремими проблемами є втрата молоді, що виїздить і залишається жити закордоном та соціальне забезпечення тих, хто повертається в Україну. Таким чином, трудові мігранти є джерелом валютних надходжень та нематеріальних привнесень нових знань та досвіду, які можуть сприяти розвитку держави, але, з іншого боку, трудова міграція спричиняє дефіцит працівників в деяких галузях та регіонах, негативно позначається на

сімейних стосунках, вихованні дітей, рівні народжуваності; заробітки мігрантів, спрямовані на споживання, провокують підвищення цін, інфляцію, зростання імпорту.

Особливо гостро в останні роки постала проблема внутрішньої міграції у зв'язку із виникненням категорії внутрішніх вимушених мігрантів, які також частково відносяться до трудових мігрантів, так як працевлаштування є однією з проблем даної категорії населення. Також, з ними пов'язане широке коло питань, пов'язаних із соціальним захистом, правовим захистом та іншими напрямками соціального забезпечення.

Актуальність теми магістерського дослідження визначається тим, що незважаючи на позитивні наслідки трудової міграції, що сприяє перерозподілу робочої сили й підвищенню рівня життя населення, вона водночас послаблює соціальний захист працівників. За даними досліджень, працівники-мігранти зазнають різних обмежень в умовах праці та дискримінації через відсутність належного соціального захисту, у зв'язку з чим виникає необхідність належного забезпечення їх соціальних прав. Тому державі, здійснюючи розробку національного механізму правового забезпечення соціального захисту працівників мігрантів, необхідно виокремити проблемні питання й впровадити конкретні заходи щодо їх вирішення з метою забезпечення необхідного соціального захисту та зміцнення міжнародного співробітництва в цій сфері.

В Україні ведеться активна праця у сфері соціальної політики щодо мігрантів, але залишається багато проблем у соціально-економічному секторі, які потребують рішення, зумовлюють необхідність вдосконалювати державне управління питаннями соціального забезпечення мігрантів в Україні з урахуванням викликів сьогодення. У зв'язку з цим удосконалення міграційної політики повинно бути одним із пріоритетів державної політики. Саме тому вивчення даної тематики, прогнозування та розробка різних заходів, рекомендацій у сфері соціального забезпечення стає особливо актуальним в наш час.

Ступінь наукової розробленості теми. Проблемам соціального забезпечення трудових мігрантів приділяється велика увага на міжнародному й національному рівнях, особливо слід відзначити теоретичні дослідження таких вітчизняних науковців, як О.А. Малиновська, Л.Г. Ткаченко, Н.В. Філіпова, А.Б. Адельсеїтова, Г.Л. Алімова, О.В. Позняк та Е. Лібанова, У. Садова, М. Біль, В. Бідак та інших авторів. З огляду на важливість соціального захисту трудових мігрантів та зміни підходів до дослідження мобільності їх соціальної захищеності, цій проблематиці присвячена велика кількість праць закордонних науковців, таких як А. Баріентос (Armando Barrientos), Д. Гаспер (Des Gasper), Р. Гользмен (Robert Holzmann), Р. Джордженсен (Randall S. Jorgensen), Р. Сабатес (Rachel Sabates-Wheeler), Дж. Коетл (Johannes Koettl), Г. Пасаділла (Gloria Pasadilla). Особливої актуальності нині набуває оцінка можливості забезпечення мобільності соціального захисту трудових мігрантів у країні-реципієнта.

Об'єктом дослідження виступає соціальне забезпечення працівників-мігрантів в Україні.

Предмет дослідження: оптимізація сфери соціального забезпечення трудових мігрантів в Україні.

Метою магістерської роботи є дослідження сучасних форм та заходів соціального забезпечення трудових мігрантів в Україні, виявлення проблем їх соціокультурної адаптації та розроблення програми покращення процесів соціальної адаптації працівників-мігрантів на вітчизняних підприємствах.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних **завдань:**

- проаналізувати історичний аспект становлення міграції як соціального феномена, розкрити сутність та типологію міграції;
- висвітлити теоретичні аспекти трудової міграції;
- проаналізувати сучасний стан трудової міграції в Україні;
- визначити особливості соціального забезпечення зовнішніх мігрантів в Україні;

- проаналізувати вплив трудової міграції на тенденції соціально-економічного розвитку України;
- дати змістовну характеристику технологій соціальної роботи з мігрантами в установах соціального захисту України;
- виявити проблеми та перспективи розвитку соціальної роботи з мігрантами;
- провести дослідження соціокультурної адаптації мігрантів в Україні;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення політики соціального забезпечення трудових мігрантів в Україні;
- розробити програму з підвищення соціокультурної компетентності і адаптаційного потенціалу трудових мігрантів в Україні.

В магістерській роботі застосовані такі **методи дослідження**: цілепокладання, аналіз, синтез, узагальнення, класифікація та систематизація сучасних наукових досліджень, що застосовувалися для узагальнення теоретико-методологічних основ вивчення, емпіричне дослідження, анкетування та тестування з використанням стандартизованих методик (методика адаптації особистості до нового соціокультурного середовища (Л. Янковський), методика соціально-психологічної адаптації особистості (К. Роджерс, Р. Даймонд)). Абстрактно-логічний – для узагальнення та формування висновків, метод індукції, методи теоретичного пізнання і спостереження.

У нашому дослідженні ми припускаємо, що:

1). Сучасні технології соціальної роботи з мігрантами не призведуть до позитивних результатів без наявної чіткої та продуманої державної політики та програми з прогнозування міграційних процесів та сприяння адаптації мігрантів до нових місць поселення.

2). Соціальна складова супроводу адаптації мігрантів повинна включати заходи, спрямовані на зниження у мігрантів вираженості культурного шоку, поліпшення психологічного здоров'я, на вдосконалення

соціальних і побутових навичок, навичок полікультурної взаємодії та знань щодо нормативно-правової бази у сфері трудової міграції України.

Наукова новизна роботи полягає у дослідженні та подальшому розвитку засад щодо трудової міграції трудових ресурсів на сучасному етапі розвитку України та запропонованих рекомендаціях вдосконалення соціального забезпечення трудових мігрантів в Україні.

Апробація. Основні положення дипломного дослідження були представлені на 76-й студентській науковій конференції ОНУ імені І.І. Мечникова, Секція «Факультету психології та соціальної роботи». Підсекції «Соціальна робота та соціальні теорії», «Психологія», 22-24 квітня 2020 р. – Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2020. – 267с. С.192 – 194.

Теоретична і практична значущість дипломного дослідження.

Здійснене дослідження трудової міграції в сучасній Україні та стратегії соціального захисту цієї категорії населення має цінність завдяки своїй комплексній оцінці наявного стану цих явищ та є внеском до теоретико-емпіричних розробок у царині суспільних наук, в межах яких розглядають специфіку міграційних процесів. Виявлені проблеми та окреслені перспективи соціальної роботи з мігрантами та їх сім'ями.

Структура наукової роботи: вступ, 3 розділи, висновки, список використаних джерел із 79 найменувань. Загальний обсяг роботи 92 сторінок.

ВИСНОВКИ

Міграція є багатоаспектним поняттям, процесом, який проявляється в позитивному або негативному характері і від цього залежить соціально-економічний стан населення та розвиток країни в цілому. Міжнародна трудова міграція – це процес переміщення робочої сили з однієї країни в іншу на тривалий строк.

Експертами Міжнародної організації міграції встановлено, що упродовж останніх десятиліть кількість країн-реципієнтів збільшилась з 39 до 67, тоді як кількість країн-донорів з причини глобальної політичної кризи та зміни світової системи координат з питань неутручання в системний устрій інших країн збільшилась із 29 аж до 55.

У 2017-2018 рр. зросла кількість українців, які виїхали до інших країн. В загальній структурі мігрантів з України статева структура постійно змінювалась, проте починаючи з 2013 р. найбільшу частку склали чоловіки. Найбільша кількість українців виїжджають до Європи, а найменша – до Австралії та Океанії. Серед європейських країн найбільше українців у 2018 мігрувало до Російської Федерації, а також до Німеччини, Польщі та Білорусі.

Початок трудової діяльності для працівників-мігрантів завжди супроводжується низкою труднощів, вирішити які можна через розроблення відповідного інструментарію щодо їх соціальної адаптації як на місцевості, так і на підприємстві. Однак сьогодні на це питання звертається досить мало уваги на вітчизняних теренах, що і зумовило потребу у його дослідженні.

В Україні ведеться активна праця у сфері соціальної політики щодо мігрантів, але залишається багато проблем у соціально-економічному секторі, які потребують рішення, зумовлюють необхідність вдосконалювати державне управління питаннями соціального забезпечення мігрантів в Україні з урахуванням викликів сьогодення. У зв'язку з цим удосконалення

міграційної політики повинно бути одним із пріоритетів державної політики. Саме тому вивчення даної тематики, прогнозування та розробка різних заходів, рекомендацій у сфері соціального забезпечення стає особливо актуальним в наш час.

Відповідно до мети магістерської роботи було досліджено: сучасні форми і заходи соціального забезпечення трудових мігрантів в Україні, виявлені проблеми їх соціокультурної адаптації та розроблена програма поліпшення процесів соціальної адаптації працівників-мігрантів на вітчизняних підприємствах.

Практична значущість дипломного дослідження. Як і будь-який процес адаптації, розроблена програма соціокультурної адаптації для працівників-мігрантів є важливою складовою у сфері соціального захисту. Її упровадження дасть змогу підвищити ефективність діяльності вітчизняних підприємств, знизить перенапруження в суспільстві, етнічну злочинність, внутрішньополітичну конфліктність, масові бунти тощо. Також пришвидшить розвиток та творчий потенціал усіх працівників, в тому числі і працівників-мігрантів. Необхідно зазначити, що такі зміни також залежать від бажання самого працівника-мігранта шанобливо ставитися до оточення, цінностей та культури країн, в які вони прибувають для проживання та працевлаштування.

СПИСОК ВИКОРАСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абылкаликов С. И., Винник М. В. Экономический теории миграции: рабочая сила и рынок труда. – Бизнес. Общество. Власть. 2012. №12. С.42-55.
2. Адельсейтова А.Б., Алімова Г.Л. Трудова міграція: питання удосконалення законодавства України. // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки». 2013. № 1. Т. 26 (65). С. 3–9.
3. Бербенець О.В. Основні тенденції та наслідки міжнародної трудової міграції. *Агросвіт*. 2015. № 15. С. 26–29.
4. Білик О. М. Мобільність в системі людського капіталу: методика оцінювання та напрями активізації: автореф. дис. ... к.е.н.: спец. 08.09.01 Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика. Київ, 2009. 20с.
5. Бльок Н. Термінологія та понятійна характеристика трудової міграції населення в Україні// Митна справа. 2015. № 2. С. 118–124.
6. Бойко Ю., Бондаренко М., Іванкова-Стецюк О. та ін. На роздоріжжі. Аналітичні матеріали комплексного дослідження процесів української трудової міграції (країни ЄС та РФ) / за ред. І. Маркова. Львів : Папуга, 2009. 244 с.
7. Виценец Т. Н. Механизм регулирования миграционных процес сов // Актуальні проблеми економіки. 2015. № 5. С. 346–350.
8. Внутрішньо переміщені особи: від подолання перешкод до стратегії успіху : монографія / [О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк та ін.]. - Київ : ІЕПрНАН України, 2016. 448 с.
9. Волоско Я.О. Міжнародна трудова міграція населення: причини виникнення та наслідки для економіки. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2015. №7(824). С. 21–26.
10. Гарантування виплат соціального забезпечення українським працівникам-мігрантам: Розробка політики та майбутні виклики. Ensuring

social security benefits for Ukrainian migrant workers / Група технічної підтримки з питань гідної праці та Бюро МОП для країн Центральної та Східної Європи. Київ: МБП, 2012. С. 31-32

11. Гарантування виплат соціального забезпечення українським працівникам-мігрантам : Розробка політики та майбутні виклики [Ensuring social security benefits for Ukrainian migrant workers) // Група технічної підтримки з питань гідної праці та Бюро МОП для країн Центральної та Східної Європи. К. : МБП, 2012. 45 с.

12. Генеральна Асамблея ООН «Загальна декларація прав людини» від 10 грудня 1948 року (Док. ООН/PES/217 А). <http://kr-admin.gov.ua/mol/molod/2.pdf>, Ст. 22, 25

13. Гісем О.В. Історія України. https://pidru4niki.com/76029/istoriya/trudova_emigratsiya_migratsiya

14. Гнатюк Т. О. Добровільна зворотна міграція: досвід країн ЄС та перспективи України. // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер: Політологія. 2011. Т. 175, Вип.163. С. 22-25.

15. Григорьев И.В. Социальное обеспечение трудящихся-мигрантов (правовые вопросы) : автореферат на соиск. уч.степени канд. экон. Наук : спец. 12.00.05 -трудовое право; право социального обеспечения. Екатеринбург, 2006. 26 с.

16. Дронь Є. В., Заньковська В. Г. Трудова міграція в Україні: тенденції та наслідки — ПВНЗ «Буковинський університет» // Збірник наукових праць «Економічні науки», Випуск 6, 2010. http://zbirnik.bukuniver.edu.ua/issue_articles/38.pdf

17. Дронюк Т., Солодько А. Загальний огляд ситуації з внутрішньо переміщеними особами в Україні / Центр дослідження суспільства. – Режим доступу: URL : <http://www.cedos.org.ua/uk/migration/zahalnyi-ogliad-sytuatsii-zvnutrishno-peremishenyumu-osobamy-v-ukraini-liutyi-2015>

18. Жовнір С.М. Українська трудова міграція: реалії, перспективи,

вектори модернізації державної політики в управлінні нею // Український соціум. 2014. №4 (51). С. 144–159.

19. Западнюк С. О. Типи, види і форми міграцій населення // Регіональні географічні дослідження України та суміжних територій : зб. наук. пр. / відп. ред. Ю. О. Кисельов. Луганськ : Альма-матер, 2006. С. 116 - 117.

20. Зовнішня трудова міграція населення України: [результати першого загальнонаціонального вибіркового обстеження населення з питань трудової міграції / ред. Чебанова В. Г.]. К. : ДП “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2009. 120 с.

21. Інтеграція ВПО у територіальні громади: діагностика стану та механізми забезпечення : монографія / [О. Ф. Новікова, В. П. Антонюк, Ю. С. Залознава та ін.]. - Київ : ІЕПрНАН України, 2018. 244 с.

22. Капітан В.С. Трудова міграція як аспект проблеми зайнятості України. // Ефективність державного управління. 2012. Вип. 32. С. 474–481.

23. Касьянова М. М. Формування міграційного законодавства щодо українських трудових мігрантів у кінці ХХ – початку ХХІ ст. // Гілея: наук. вісн. 2016. Вип. 104. С. 201–206.

24. Кваша О.С. Зовнішні міграційні процеси трудових ресурсів: фактори, стан та наслідки для України. Економіка і суспільство. 2017. № 10. С. 535–540.

25. Кисель Н. Ф. Украина в контексте перспектив миграционных процессов в Европе: сб. науч. трудов ДонНУ. Донецк: ДонНУ, 2010. 1050 с.

26. Ковальчук А.Ю. Сучасне розуміння міграції та міграційних процесів в Україні. // Порівняльно-аналітичне право. Київ, 2015. №1. С.182-185.

27. Колосницына М. Г., Суворова И. К. Международная трудовая миграция: теоретические основы и политика регулирования. Экономический журнал ВШЭ. 2005. № 4. С. 543–565.

28. Концепція державної міграційної політики України від 30.05.2011 № 622/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/622/2011>.

29. Координація соціального забезпечення : [комплексний посібник для

України] / група технічної підтримки з питань гідної праці та Бюро МОП для країн Центральної та Східної Європи. К. : МБП, 2012. 285 с.

30. Кукурудза І.І., Ромащенко Т.І. Україна у світових процесах трудової міграції: монографія. Черкаси, 2012. 252 с.

31. Лібанова Е.М. Населення України. Трудова еміграція в Україні: Монографія. К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. 233 С.

32. Лібанова І.Н. Аналітичні матеріали до парламентських слухань «Українська трудова міграція: стан, проблеми та шляхи їх вирішення. <http://kompravlud.rada.gov.ua/uploads/documents/32375.pdf>

33. Малиновська О.А. Міграційна політика Європейського Союзу: виклики та уроки для України. К.: НІСД, 2014. 48 С.

34. Малиновська О.А. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи реагування . К.: «Вид-во«ФЕНІКС», 2011. 40 С

35. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії : монографія / НІСД. Київ, 2018. 472 с.

36. Малиха М. І. Механізми політичного регулювання міграційних процесів у сучасній Україні // Панорама політологічних студій. 2014. Вип. 12. С. 130-137.:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pps_2014_12_21

37. Малиха М.І. Теоретичне осмислення сутності поняття «міграція» в політичній науці. *Науковий журнал «Політикус»*. 2016. № 2. С. 16–19.

38. Мартинов А. Міграційна політика Європейського Союзу: між ідеалізмом і політичним реалізмом . // Україна – Європа – Світ: міжнар. зб. наук. пр. (Серія “Історія, міжнародні відносини“). 2015. Вип. 16. С. 44–53.

39. Міграція в Україні: факти і числа / Міжнародна організація з міграції (МОМ) Представництво в Україні.К: 2016. С.32.

40. Міграція як чинник розвитку в Україні. Дослідження Міжнародної організації з міграції (МОМ). Представництво в Україні. Київ, 2016. URL: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migracia_yak_chynnyku_v_ukrayini.pdf

41. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (ратифіковано Указом Президії Верховної Ради УРСР № 2148-VIII (2148-08) від 19.10.73). URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_042, Ст. 9, 11, 12.]

42. Многосторонние основы МОТ по вопросам миграции рабочей силы. Необязательные в правовом отношении нормы и руководящие принципы подхода к миграции рабочей силы, основанного на соблюдении прав человека. МОП, 2008 URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/europe/rogeneva/sro-moscow/documents/publication/wcms_309210.pdf

43. Мульська О.П. Мобільність соціального захисту трудових мігрантів / Ефективна економіка, 2015. №10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4392>

44. Населення України. Трудова еміграція в Україні. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАН України, 2010. 233 с

45. Огляд законодавства іноземних країн у сфері працевлаштування. Заграница. 2009. № 11. URL: [zagran.kiev.ua.artikle.php?new=64&idart=6418](http://zagran.kiev.ua/artikle.php?new=64&idart=6418)

46. Крупник А.С., Кіщенко В.В., Трепалюк А.С. Організація ефективної соціальної роботи на базі органів самоорганізації населення. Кращий досвід та методичні рекомендації. Одеса, 2014. 112 с.

47. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14.01.1998 року № 16/98-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1998. № 23. Ст. 121.

48. Перелік міжнародних договорів України з питань праці, зайнятості, соціального забезпечення, захисту дітей та гендерної рівності (Станом на 9 квітня 2014 р.) / Міністерство соціальної політики. URL: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article%3Bjsessionid=8A804FA383F491212BDFD14F74175142.app1?art_id=159851&cat_id=91620.

49. Петрос О.М., Васільєв В.Т. Міжнародна трудова міграція: аналіз ситуації та наслідків для України // Вісник НАДУ. 2015. 8 с. URL: http://visnyk.academy.gov.ua/wpcontent/uploads/2016/01/2015_4_14_ukr.pdf

50. Пітюлич М.І. Новітні тенденції розвитку міжнародної трудової міграції та їх наслідки для України. // Мукачівський державний університет. Серія: Економіка. Науковий вісник Мукачівського державного університету. 2014. В.1(1). С.96-100.

51. Пляцко О. Правове регулювання умов праці працівників – мігрантів із країн – членів Європейського Союзу . // Evropsky politicky a pravni diskurz. - 2015. Vol. 2. Iss. 2. С. 55–61.

52. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету міністрів України від 12.07.2017 № 482–р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80>.

53. Регламентация трудовой миграции на международном уровне. —Режим доступа : [http:// www.Grandars.ru](http://www.Grandars.ru).

54. Решетилова Г. І. Сутність категорій «трудова міграція» й «міграційних рух населення». // Глобальні та національні проблеми економіки. 2014. № 2. С. 999–1003

55. Риндзак О. Т. Міжнародна економічна інтеграція у системі чинників державної міграційної політики // Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. № 3. С. 655–660

56. Садова У.Я., Князев С.І., Андрусин Н.І. Територіальна міграційна система Україна як чинник розвитку економіки, держави і суспільства. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Територіальні міграційні системи: теорія і практика: [зб. наук. пр.] / НАН України. Інст регіональних досліджень; редкол.: В.С. Кравців (відп. ред.). Львів, 2013. Вип. 3 (101). 540 с.

57. Садова У.Я., Риндзак О.Т., Андрусин Н.І. Актуальні проблеми зайнятості внутрішньо переміщених осіб: регіональний аспект. // Демографія та соціальна економіка. 2016. №3(28). С.171-185.

58. Світовий ринок праці. Презентація до теми. URL: <https://studfile.net/preview/1195>

59. Семигіна Т.В., Гусак Н.Є., Трухан С.О. Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб. // Український соціум. - 2015. - № 2 (53). - С. 65–72.

60. Соглашение о сотрудничестве в области трудовой миграции и социальной защиты трудящихся-мигрантов. URL: <https://cis.minsk.by/page/7742>

61. Соціальний захист // Юридична енциклопедія: у 6 т. Т.6 / ред. кол. Ю. С. Шемшученко та ін. — К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. – 768 с.

62. Стасюк М., Крючковський В. Вплив міграційних процесів на основні демографічні показники в Україні. // Україна: аспекти праці. — 2004. - № 5. - С. 40-45.

63. Статистична звітність Державної служби статистики України. – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

64. Статистичні дані Державної міграційної служби України. URL: <http://dmsu.gov.ua/statistichni-dani>

65. Стратегія державної міграційної політики України на період 2025 року : Розпорядження Кабінету міністрів України від 12 лип. 2017 р. № 482-р URL.: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80>

66. Тарлецкая Л. Международная миграция и социально-экономическое развитие . // Мировая экономика и международные отношения. 1998. №7. С. 78 -84.

67. Ткаченко Л.Г. Проблеми соціального забезпечення українських трудових мігрантів // Демографія та соціальна економіка. 2009. № 1. С. 71–79.

68. Туленков М.В., Шайгородський Ю.Ж. Політика соціального захисту: [монографія]. - К. : Центр соціальних комунікацій, 2011. 184 с.

69. Українська міграція в умовах глобальних і національних викликів XXI століття: наукове видання. Львів, 2019. 110 с.

1. Українська трудова міграція: стан, проблеми та шляхи їх вирішення :

стеног. парлам. слух. (3 липня 2013 р., м. Київ).
http://static.rada.gov.ua/zakon/new/par_sl/SL030713.htm. (дата звернення: 17.06.2020).

70. Чайка-Петегирич Л. Трудова міграція та її взаємозв'язок з безробіттям в Україні // Галицький економічний вісник. – 2012. - №3(36). – С.5-9.

71. Черномаз К.Г., Овсяк Є.В., Коваленко Є.В. Тенденції міжнародної трудової міграції та її вплив на соціально-економічний розвиток країни. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2018. № 18. С. 86–92.

72. Чехович С. Б. Елементарний курс міграційного права України: Конспект лекцій: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. - К.: МАУП, 2004. - 216 с.

2. Щопіврічний інформаційний бюлетень проекту «Ефективне управління трудовою міграцією та її кваліфікаційними аспектами», який фінансується Європейським Союзом (ЄС) та виконується Міжнародною організацією праці (МОП). <http://ilo.org.ua/Lists/mopnews/DispForm.aspx?ID=2>. (дата звернення: 19.04.2020).

73. Холостова, Е. И. Социальная работа: учеб. пособие . - 4-е изд. - М.: Дашков и К, 2008. - 860 с.

74. Dewan Sh. (2013).Immigration and Social Security. http://economix.blogs.nytimes.com/2013/07/02/immigration'and'socialsecurity/?_php=true&_type=blogs&_r=0

75. Integrated Social Protection Systems — Enhancing Equity for Children, Social Protection Strategic Framework for UNICEF, New York, 2012.

76. International migration report high lights 2017. – Access :

http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017_Highlights.pdf

77. Sabates-Wheeler R., Waite M. (2012). Migration and social protection: a concept paper, Migration Globalisation and Poverty Development Research Centre (DRC) Working Paper WP'T2, Brighton: Migration DRC, University of Sussex.

[http:// www.migrationdrc.org/publications/working_papers/WP' T2.pdf](http://www.migrationdrc.org/publications/working_papers/WP'T2.pdf)

78. Simpson N. B., Sparber C. The Short- and Long-Run Determinants of Less-Educated Immigrant Flows into U.S. States. *Southern Economic Journal*. 2013. № 2. P. 414–438.

79. World migration report 2018. *International Organization for Migration*. URL: https://europewb.org.ua/wp-content/uploads/2018/01/wmr_2018_en.pdf.